

Sygn. akt III AUa 2057/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 czerwca 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący - Sędzia: SA Ewa Stryczyńska (spr.)

Sędziowie: SA Aleksandra Tobiasz-Skrzypek

SO del. Danuta Malec

Protokolant: st. sekr. sądowy Anna Kapanowska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 24 czerwca 2016 r. w W.

sprawy T. P.

*przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych III Oddział
w W.*

o rentę socjalną

na skutek apelacji T. P.

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie XIV Wydział Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 15 września 2014 r. sygn. akt XIV U 957/14

*uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu
w W. XIV Wydział Ubezpieczeń Społecznych do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu
Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.*

Aleksandra Tobiasz-Skrzypek Ewa Stryczyńska Danuta Malec

UZASADNIENIE

T. P. w dniu 3 lutego 2014r. złożyła odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych III Oddział w W. z 3 stycznia 2014r., o odmowie prawa do renty socjalnej, wnosząc o przyznanie jej tego świadczenia.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych III Oddział w W. w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie podnosząc, że zaskarżona decyzja została wydana na podstawie art. 4 ust.1 ustawy z 27 czerwca 2003r. o rencie socjalnej i jest prawnie oraz faktycznie uzasadniona.

Wyrokiem z 15 września 2014r. Sąd Okręgowy w Warszawie XIV Wydział Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie.

Podstawą rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego były następujące ustalenia faktyczne:

T. P., urodzona (...) w dniu 3 października 2013r, złożyła wniosek o rentę socjalną. Lekarz Orzecznik II Oddziału ZUS w W. w orzeczeniu z 29 października 2013r. stwierdził, że T. P. jest całkowicie niezdolna do pracy do 31 października 2018r. W orzeczeniu tym stwierdzono, że całkowita niezdolność do pracy pozostaje w związku z

naruszeniem sprawności organizmu powstałym przed ukończeniem 18 roku życia lub w trakcie nauki w szkole. Lekarz orzecznik stwierdził, że naruszenie sprawności organizmu powstało przed 31 sierpnia 1997r. Wobec zgłoszenia zarzutu wadliwości orzeczenia lekarza orzecznika ZUS w trybie art.14 ust.2d ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z FUS, sprawa została przekazana do rozpatrzenia komisji lekarskiej Zakładu.

Komisja lekarska II Oddziału ZUS w W. w orzeczeniu Nr (...) z 5 grudnia 2013r. ustaliła, że T. P. jest całkowicie niezdolna do pracy do 31 października 2018r. Jako datę powstania całkowitej niezdolności do pracy wskazano 24 października 2005r. Komisja stwierdziła, że całkowita niezdolność do pracy nie pozostaje w związku z naruszeniem sprawności organizmu powstałym przed ukończeniem 18 roku życia lub w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej - przed ukończeniem 25 roku życia lub w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej.

Decyzją z 3 stycznia 2014r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych III Oddział w W. odmówił T. P. prawa do renty socjalnej.

Sąd podniósł, że z opinii biegłego sądowego specjalisty z zakresu psychiatrii z 2 kwietnia 2014r. wynika, że na podstawie analizy całokształtu zebranego w sprawie materiału dowodowego rozpoznano u T. P. przewlekłą chorobę psychiczną - schizofrenię paranoidalną. Badana wychowywała się w domu rodzinnym, w niesprzyjającej atmosferze. W rodzinie występowały obciążenia genetyczne (schizofrenia), jej matka popełniła samobójstwo. W domu były częste awantury, była molestowana seksualnie, w 17 roku życia uciekła z domu. W dzieciństwie poważnie nie chorowała, rozwijała się prawidłowo. Badana zdobyła wykształcenie średnie, pracowała krótko. Obecnie utrzymuje się z pomocy ośrodka pomocy społecznej i alimentów. Jest w związku nieformalnym, sama wychowuje 16-letniego syna, ma opiekę kuratora. Odwołująca się leczy się psychiatrycznie od 2005r. Była wówczas po raz pierwszy hospitalizowana. Przyczyną hospitalizacji była zmiana zachowania trwająca od około 2 miesięcy, kiedy „stała się dziwaczna, wypowiadała urojenia ksobne, prześladawcze, wykazywała zachowania agresywne, z pobudek urojeniowych nie zgadzała się na chodzenie dziecka do szkoły”. Od tego czasu kontynuuje leczenie ambulatoryjne. Samopoczucie w trakcie leczenia zmienne, opisywano okresy lepszego samopoczucia i zaostrzenia psychotyczne. Pięciokrotnie była hospitalizowana, w 2006r. przebywała na oddziale dziennym. Przyczynami pobytów szpitalnych były objawy depresyjne oraz zaostrzenia choroby podstawowej. Ostatni raz była w szpitalu w 2010 r. Nie korzysta z psychoterapii.

Sąd wskazał, że w obrazie choroby dominują objawy negatywne procesu schizofrenicznego: wycofanie, izolacja, unikanie kontaktów towarzyskich, obojętność, autyzm, które się utrzymują. Nie stwierdzono uzależnienia od alkoholu i narkotyków. Badana pozostaje w dość dobrym kontakcie, ma problem z rozumieniem sytuacji bardziej złożonych, występuje u niej osłabienie funkcji poznawczych głównie w zakresie uczenia się nowego materiału, zdolności do skupienia uwagi, uogólniania, planowania. Występujące objawy utrzymują się nadal i znacząco utrudniają badanej codzienne funkcjonowanie. W konkluzji opinii biegła sądowa z zakresu psychiatrii stwierdziła, że rozpoznaje u T. P. schizofrenię paranoidalną. Występujące u niej osłabienie kompetencji społecznych powoduje duże trudności przystosowawcze, objawy negatywne choroby zasadniczej znacząco utrudniają jej prawidłowe funkcjonowanie. Biorąc pod uwagę czas trwania choroby, nasilenie objawów negatywnych, ilość hospitalizacji psychiatrycznych oraz brak znaczącej remisji pomimo systematycznego leczenia stwierdziła, że badana jest osobą całkowicie niezdolną do pracy do 1 października 2018 r. Biegła stwierdziła, że datą powstania całkowitej niezdolności do pracy jest 24 października 2005r. (okres pierwszej hospitalizacji).

T. P. w toku postępowania wniosła o dopuszczenie dowodu z zeznań świadków M. R. i D. J. na okoliczność występowania u niej zaburzeń powodujących naruszenie sprawności organizmu przed 31 sierpnia 1997r. oraz złożyła wyniki badań lekarskich.

Odwołująca się wносиła o uzupełnienie opinii biegłego psychiatry poprzez doprecyzowanie, kiedy powstało u niej naruszenie sprawności organizmu.

W opinii uzupełniającej z 6 czerwca 2014r., wydanej na zlecenie Sądu, biegła sądowa z zakresu psychiatrii przytoczyła w całości zapisy zawarte w karcie zdrowia dziecka z Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej J. w K. i podtrzymała wnioski zawarte w opinii sądowo - psychiatrycznej z 2 kwietnia 2014r.

T. P. wskazała, że nie ma dowodów na to, że przed 24 października 2005r. była leczona psychiatrycznie z powodu choroby.

Sąd Okręgowy nie uwzględnił wniosku o dopuszczenie dowodu z zeznań świadków M. R. oraz D. J. na okoliczność występowania u odwołującej się zaburzeń powodujących naruszenie sprawności organizmu przed 31 sierpnia 1997r. oraz wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii innego biegłego sądowego z zakresu psychiatrii.

Sąd Okręgowy wskazał, że w myśl art. 4 ust 1 ustawy z 27 czerwca 2003r. o rencie socjalnej, świadczenie to przysługuje osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało przed ukończeniem 18 roku życia, w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej - przed ukończeniem 25 roku życia lub w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej.

Sąd Okręgowy podkreślił, że zarówno w postępowaniu przed organem rentowym jak i w postępowaniu sądowym nie było kwestionowane istnienie u T. P. całkowitej niezdolności do pracy do 1 października 2018r. Była kwestionowana jedynie data powstania całkowitej niezdolności do pracy.

T. P. zarówno w postępowaniu przed organem rentowym i w postępowaniu sądowym przedstawiła dokumentację lekarską w postaci karty informacyjnej z leczenia szpitalnego wystawioną przez (...) Wojewódzki Zespół Publicznych Zakładów (...) w W. Ośrodek (...) w W. za okres jej pobytu w szpitalu od 24 października 2005r. do 6 stycznia 2006r., gdzie przy danych o przebiegu choroby stwierdzono, że pacjentka wcześniej nie była leczona psychiatrycznie. Od 2 miesięcy przed przyjęciem u pacjentki obserwowano zmianę w jej zachowaniu. Jest to jedyny dokument lekarski z początkowego okresu leczenia T. P. w szpitalu psychiatrycznym.

Z karty zdrowia T. P. przekazanej przez Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej J. w K. nie wynika, aby u wymienionej stwierdzono jakiegokolwiek schorzenia o podłożu psychiatrycznym. Karta informacyjna leczenia szpitalnego T. P. za okres jej pobytu w szpitalu psychiatrycznym od 24 października 2005r. do 6 stycznia 2006r. była podstawą do przyjęcia daty 24 października 2005r. jako daty powstania całkowitej niezdolności do pracy z powodu choroby psychicznej.

Takie stanowisko prezentowała biegła sądowa z zakresu psychiatrii zarówno w opinii podstawowej jak i w opinii uzupełniającej. Stanowisko biegłego sądowego z zakresu psychiatrii zawarte w opinii podstawowej i uzupełniającej Sąd Okręgowy podzielił, bowiem biegły sądowy specjalności adekwatnej do zgłaszanych dolegliwości dokonała analizy przedłożonej dokumentacji lekarskiej, wydanie opinii poprzedziła bezpośrednim badaniem odwołującej się i przy opiniowaniu wykorzystała swoją wiedzę fachową i doświadczenie zawodowe. Sąd Okręgowy uznał, że złożone opinie są przekonujące i stanowią obiektywny dowód w sprawie.

Zdaniem Sądu pierwszej instancji subiektywne odczucie odwołującej się o stronniczym stosunku biegłego sądowego nie znalazło uzasadnienia w treści opinii i dlatego jej wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii innego biegłego z zakresu psychiatrii nie został przez Sąd uwzględniony.

W ocenie Sądu Okręgowego niedopuszczalne było też ustalanie daty powstania całkowitej niezdolności do pracy u T. P. na podstawie zeznań świadków. Sąd Okręgowy stwierdził, że datę powstania niezdolności do pracy mogą ustalać wyłącznie biegli sądowi, lekarze specjalności adekwatnych do zgłaszanych dolegliwości chorobowych.

Sąd pierwszej instancji podkreślił, że całkowita niezdolność do pracy odwołującej się powstała 24 października 2005r. czyli poza okresem uprawniającym do renty socjalnej co powoduje, że nie spełnia ona przesłanki z art. 4 ust. 1 ustawy z 27 czerwca 2003r. o rencie socjalnej do przyznania jej prawa do renty socjalnej.

Sąd Okręgowy w pełni podzielił stanowisko Zakładu Ubezpieczeń Społecznych III Oddział w W. zawarte w zaskarżonej decyzji i nie znalazł podstaw do uwzględnienia odwołania.

Apelację od powyższego wyroku wniosła odwołująca się T. P. zaskarżając go w całości zarzuciła naruszenie prawa materialnego tj. art. 4 ust. 1 ustawy z 27 czerwca 2003r. o rencie socjalnej poprzez błędne przyjęcie, że w stanie faktycznym sprawy przepis ten nie mógł znaleźć zastosowania. Odwołującą się podniosła również zarzut naruszenia prawa procesowego, tj. art. 227 k.p.c. poprzez pominięcie zawnioskowanych przez stronę wniosków dowodowych, art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną ocenę opinii biegłego, co doprowadziło do przyjęcia, że w niniejszej sprawie nie zaistniały przesłanki do przyjęcia, że niezdolność do pracy T. P. jest skutkiem naruszenia sprawności organizmu, które miało miejsce przed ukończeniem przez wymienioną 18 roku życia, choć z opinii biegłej taka okoliczność nie wynika. Odwołująca się zarzuciła także naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. polegające na niezgodnej z zasadami wiedzy, doświadczenia życiowego i prawidłowego rozumowania ocenie zebranego materiału dowodowego, a także przekroczenie zasady swobodnej oceny dowodów poprzez sprzeczność wniosków końcowych Sądu pierwszej instancji z materiałem dowodowym zgromadzonym w sprawie oraz poprzez sformułowanie przez ten Sąd wniosków sprzecznych z zasadami doświadczenia życiowego wyznaczającymi granice dopuszczalnych wniosków i stopień prawdopodobieństwa ich występowania w danej sytuacji.

Apelująca wniosła o dopuszczenie dowodu z opinii innego biegłego sądowego specjalisty z zakresu psychiatrii oraz wniosła o dopuszczenie dowodów z przesłuchania świadków - M. R. oraz D. J. na okoliczność występowania u niej zaburzeń powodujących naruszenie sprawności organizmu przed dniem 31 sierpnia 1997r.

Apelująca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku Sądu pierwszej instancji poprzez uwzględnienie jej odwołania oraz zasądzenie od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na rzecz T. P. kosztów postępowania sądowego według norm przepisanych, z uwzględnieniem kosztów postępowania odwoławczego ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego jej rozpoznania.

W uzasadnieniu odwołująca się podkreśliła, że pojęcia "całkowita niezdolność do pracy" i "naruszenie sprawności organizmu" nie są tożsame. Można więc stwierdzić, że całkowita niezdolność do pracy i naruszenie sprawności organizmu mogą powstać w różnych momentach. Możliwe jest więc, że całkowita niezdolność do pracy powstanie później niż naruszenie sprawności organizmu. Może się zdarzyć, że zmiany chorobowe u osoby, u której doszło do naruszenia sprawności organizmu, nasila się do tego stopnia, że uniemożliwią jej wykonywanie jakiejkolwiek pracy. Apelująca wskazała, że zasadnicze znaczenie ma to, że naruszenie sprawności organizmu, z powodu którego doszło do całkowitej niezdolności do pracy musi powstać w okresach wymienionych w art. 4 ust. 1 pkt 1-3 ustawy o rencie socjalnej. Całkowita niezdolność do pracy musi natomiast pozostawać w związku przyczynowym z naruszeniem sprawności organizmu powstałym w okresach wynikających z przepisu art. 4 ust. 1 pkt 1-3 ustawy o rencie socjalnej. Będąca przesłanką nabycia prawa do renty socjalnej całkowita niezdolność do pracy może być konsekwencją jednego schorzenia lub wypadkową wielu dolegliwości, i to niekoniecznie tych samych, które uprzednio stanowiły podstawę orzekania o tej niezdolności. Zdaniem apelującej może się zatem zdarzyć, że choroba, która dotychczas była jedynym powodem stwierdzanej u wnioskodawczym całkowitej niezdolności do pracy, sama nie wywołuje już tego rodzaju skutku w sferze możliwości wykonywania zatrudnienia, ale wraz z innymi, nasilającymi się dolegliwościami zdrowotnymi pozwala na dalsze kwalifikowanie danej osoby jako dotkniętej tymże stopniem niezdolności. Bywa również tak, że w miejsce uprzedniej przyczyny całkowitej niezdolności do pracy pojawia się inna. Istotne jest to, aby schorzenia, które obecnie stanowią przyczynę naruszenia sprawności organizmu, powodującego całkowitą niezdolność do pracy wnioskodawcy, powstały w okresach wymienionych w art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej, nawet jeśli dotychczas nie były one przesłanką orzekania o tej niezdolności.

Zdaniem apelującej Sąd Okręgowy w Warszawie ograniczył się jedynie do ustalenia zewnętrznych objawów choroby i rozpoczęcia przez T. P. udokumentowanego leczenia.

W ocenie apelującej Sąd pierwszej instancji nie był zainteresowany zebraniem dokumentacji istotnej dotyczącej stanu zdrowia T. P.. Wszystkie wnioski dowodowe zostały oddalone, natomiast próba dołączenia do materiałów postępowania listu wskazującego na warunki, a także i środowisko oraz stan zdrowia wymienionej zakończyła się stwierdzeniem Sądu Okręgowego w Warszawie, że nie jest zainteresowany takimi dokumentami.

Odwołująca się stwierdziła, że Sąd nie może ignorować dokumentów prywatnych przedkładanych przez stronę w procesie i twierdzić, że stanowisko strony nie zostało w ogóle udowodnione.

Apelująca wskazała, że zgodnie z art. 232 zdanie drugie k.p.c. sąd może dopuszczać dowody z urzędu. Działanie takie jest tym bardziej uzasadnione, gdy w toku rozpoznawania sprawy powstają wątpliwości, których wyjaśnienie wymaga poszerzenia materiału dowodowego. Granicę obowiązku prowadzenia przez sąd postępowania dowodowego wyznacza - podlegająca kontroli instancyjnej - ocena, czy dostatecznie wyjaśniono sporne okoliczności sprawy.

Zdaniem apelującej uchybieniem z art. 232 k.p.c., mogącym mieć istotny wpływ na wynik sprawy, jest oddalenie wniosku strony o przeprowadzenie wskazanych przez nią dowodów, bądź bierność sądu wobec tego wniosku.

W ocenie skarżącej Sąd mimo jej nieporadności całkowicie pominął zawnioskowane przez nią dowody, jak również wniosek o przydzielenie jej profesjonalnego pełnomocnika z urzędu. Postępowanie dowodowe ograniczył jedynie do uzyskania niepełnej opinii biegłego.

W ocenie apelującej Sąd Okręgowy dopuścił się także naruszenia przepisów postępowania poprzez dowolną ocenę opinii biegłego. Biegły nie wskazał w opinii terminu, w którym nastąpiło naruszenie sprawności organizmu odwołującej się i czy miało ono miejsce przed ukończeniem przez nią 18 roku życia. Wniosków takich nie sposób wywieść z opinii. Biegły ograniczył się jedynie do wskazania daty, od której strona jest całkowicie niezdolna do pracy zarobkowej i datę tę powiązał z datą pierwszej hospitalizacji. Zdaniem skarżącej nieświadomość choroby i niepodjęcie leczenia nie może być podstawą do stwierdzenia, że w określonym czasie badany nie był chory. Hospitalizacja jest jedynie konsekwencją nasilonego już do tego stopnia stanu zdrowia chorego, bez której jego życie lub zdrowie albo ludzi go otaczających może być zagrożone.

Organ rentowy nie ustosunkował się do apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja T. P. jest zasadna w zakresie wniosku o uchylenie zaskarżonego wyroku do ponownego rozpoznania przez Sąd pierwszej instancji.

W myśl art. 386 § 4 k.p.c. poza wypadkami określonymi w ustawie sąd drugiej instancji może uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

Pojęcie nierozpoznania istoty sprawy, niesprecyzowane w ustawie, szeroko komentowane było zarówno w orzecznictwie jak i w doktrynie. W świetle tychże wypowiedzi termin ten obejmuje szereg różnorodnych sytuacji, podlegających analizie w konkretnych okolicznościach przebiegu procesu, aczkolwiek jako wspólny mianownik wszystkich wskazać można tezę sformułowaną w motywach wyroku Sądu Najwyższego z 9 stycznia 2001r. (w sprawie o sygn. I PKN 642/00; opubl. Legalis, nr 54360), zgodnie, z którą rozstrzygnięcie przez sąd pierwszej instancji o żądaniu powoda na innej podstawie faktycznej i prawnej niż zgłoszona w pozwie stanowi nierozpoznanie istoty sprawy w rozumieniu art. 378 § 2 k.p.c. (w ówczesnym brzmieniu, odpowiednik obecnego art. 386 § 4 k.p.c.).

W realiach niniejszej sprawy Sąd Okręgowy trafnie zidentyfikował przedmiot postępowania jednak nieprawidłowo określił okoliczności podlegające wyjaśnieniu w toku sprawy. Sąd ten bowiem stwierdził, że elementem spornym w niniejszej sprawie było jedynie określenie daty powstania całkowitej niezdolności do pracy u odwołującej się. Sąd nie dokonał natomiast żadnych ustaleń dotyczących przyczyn całkowitej niezdolności do pracy, czasu w jakim nastąpiło naruszenie sprawności organizmu, będące przyczyną całkowitej niezdolności do pracy, nie odniósł się także do związku przyczynowego pomiędzy naruszeniem sprawności organizmu a stwierdzoną u wnioskodawczyni całkowitą niezdolnością do pracy. W sposób rażąco wadliwy i bezpodstawny uznał, że pojęcia „naruszenia sprawności organizmu” i „całkowitej niezdolności do pracy” są w zakresie oceny przesłanek nabycia prawa do renty socjalnej, tożsame i nie dostrzegł potrzeby przeprowadzenia w tym zakresie głębszej analizy.

W ocenie Sądu Apelacyjnego Sąd pierwszej instancji, pomimo przeprowadzenia czynności dowodowych, w istocie uchylił się zatem od rozpoznania istoty sprawy i wyjaśnienia podstawowej okoliczności istotnej dla oceny zasadności odwołania T. P. tj. daty powstania u wnioskodawczyni naruszenia sprawności organizmu, będącego podstawą uznania jej za całkowicie niezdolną do pracy.

Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz.U. z 2013r. poz.982 ze zm.) renta socjalna przysługuje osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało:

- 1) przed ukończeniem 18 roku życia;
- 2) w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej - przed ukończeniem 25 roku życia;
- 3) w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej.

Całkowita niezdolność do pracy może powstać po upływie okresów wskazanych w powyższym przepisie. Wynika to w sposób jednoznaczny z brzmienia przytoczonego przepisu. Znajduje to także potwierdzenie w utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. m.in. uchwałę Sądu Najwyższego z 15 marca 2006 r., II UZP 4/06, OSNP 2006, nr 21-22, poz. 334, czy wyrok Sądu Najwyższego z 14 maja 2009r., I UK 346/08, LEX nr 515411). Do nabycia prawa do renty socjalnej istotne jest, by przyczyna naruszenia sprawności organizmu osoby ubezpieczonej (powodująca całkowitą niezdolność do pracy) powstała nie później niż w okresach wymienionych w art. 4 ust. 1 pkt 1-3 ustawy.

Całkowita niezdolność do pracy, będąca przesłanką prawa do renty socjalnej, może powstać po upływie okresów wskazanych w art. 4 ust. 1 tej ustawy, ale dla nabycia prawa do renty socjalnej istotne jest, aby przyczyna naruszenia sprawności organizmu powodująca całkowitą niezdolność do pracy powstała nie później niż w okresach wymienionych w art. 4 ust. 1 pkt 1-3 ustawy (por. uzasadnienia wyroków Sądu Najwyższego: z 24 lutego 2015r., II UK 105/14, LEX nr 1659235; z 26 stycznia 2011r., I UK 240/10, Monitor Prawa Pracy 2011 nr 6, s. 31-322; z 26 lipca 2011r., I UK 6/11, Lex nr 1026617; z 28 lutego 2012r., I UK 279/11, Lex nr 1165283).

Wykładnia logiczno - językowa art. 4 ust. 1 pozwala na stwierdzenie, że całkowita niezdolność do pracy, jako przesłanka nabycia prawa do renty nie musi powstać w okresach wymienionych w punktach 1-3 tego przepisu. Okresy wymienione w tej części przepisu odnoszą się bowiem do powstania naruszenia sprawności organizmu, a nie do powstania całkowitej niezdolności do pracy. Wynika to z posłużenia się przez ustawodawcę zaimkiem „które”, użytym w rodzaju nijakim w sformułowaniu „...z powodu naruszenia sprawności organizmu, które...”, co nakazuje odnieść okresy wymienione w punktach 1-3 do naruszenia sprawności organizmu, a nie do całkowitej niezdolności do pracy. Gdyby bowiem intencją ustawodawcy było odwołanie się w zakresie okoliczności wskazanych w punktach 1-3 analizowanego przepisu, do daty powstania całkowitej niezdolności do pracy, to posłużyłby się, co oczywiste, rodzajem żeńskim tego zaimka („która”). Taka interpretacja wskazanego przepisu jest oczywistym wnioskiem wynikającym z jego językowego brzmienia przy założeniu racjonalnego ustawodawcy.

Pojęcia "całkowita niezdolność do pracy" i "naruszenie sprawności organizmu" nie są tożsame. Można więc stwierdzić, że całkowita niezdolność do pracy i naruszenie sprawności organizmu mogą powstać w różnych momentach. Możliwe jest więc, że całkowita niezdolność do pracy powstanie później niż naruszenie sprawności organizmu. Należy wręcz przyjąć, że następstwo w tym zakresie jest czymś oczywistym. Może się bowiem zdarzyć, że zmiany chorobowe u osoby, u której doszło do naruszenia sprawności organizmu, nasila się do tego stopnia, że uniemożliwią jej wykonywanie jakiegokolwiek pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z 13 czerwca 2007r.; sygn.II UK 259/06, niepublikowany).

Tak więc zasadnicze znaczenie ma to, że naruszenie sprawności organizmu z powodu którego doszło do całkowitej niezdolności do pracy, powstało w okresach wymienionych w art. 4 ust. 1 pkt 1-3 ustawy. Całkowita niezdolność do pracy musi zaś pozostawać w bezpośrednim związku przyczynowym z naruszeniem sprawności organizmu powstałym

w okresach wynikających z przepisu art. 4 ust. 1 pkt 1-3 ustawy (por. m.in. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 26 stycznia 2011r.; sygn. I UK 240/10).

W okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy konieczne jest zatem ustalenie i rozstrzygnięcie, czy naruszenie sprawności organizmu powodujące całkowitą niezdolność do pracy skarżącej powstało przed ukończeniem 18 roku życia. Sąd Okręgowy uchylił się od jakiegokolwiek jednoznacznej wypowiedzi w tym zakresie.

Sąd Apelacyjny podkreśla, że zarówno organ rentowy jak i Sąd Okręgowy przyjęły, że ubezpieczona jest całkowicie niezdolna do pracy od 24 października 2005r. do 1 października 2018r. Postępowanie dowodowe powinno zatem zmierzać do ustalenia, czy naruszenie sprawności organizmu ubezpieczonej, będące przyczyną istniejącej od 2005r. całkowitej niezdolności do pracy, powstało nie później niż 31 sierpnia 1997r. Jedynie pozytywne ustalenie tej okoliczności może prowadzić do uwzględnienia odwołania.

Z akt sprawy wynika, że czynności Sądu pierwszej instancji podejmowane celem dokonania ustaleń faktycznych nie zmierzały w powyższym kierunku i nie były prawidłowe. Sąd Okręgowy w postanowieniu o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłego sądowego z zakresu psychiatrii z 5 marca 2014r. (k.11 a.s.) wskazał, że przedmiotem opinii jest wyłącznie ustalenie czy T. P. jest całkowicie niezdolna do pracy, a jeżeli tak, to czy niezdolność do pracy powstała przed ukończeniem 18-go roku życia lub w trakcie nauki w szkole wyższej, przed ukończeniem 25-go roku życia oraz czy jest to niezdolność trwała czy okresowa, a jeżeli tak, na jaki okres. Tak sformułowana teza dowodowa świadczy o nieznanym przez Sąd przedmiotu sporu i przepisu prawa materialnego stanowiącego podstawę żądania wnioskodawczyni. Kwestia bowiem stwierdzenia całkowitej niezdolności do pracy odwołującej się nie stanowiła okoliczności spornej. Organ rentowy nie kwestionował bowiem spełnienia przez wnioskodawczynię tej przesłanki i przed wydaniem spornej decyzji taką całkowitą niezdolność stwierdził.

Sąd Okręgowy zaniechał zatem rozpoznania istoty sprawy bowiem nie poczynił żadnych ustaleń w kwestii naruszenia sprawności organizmu, która od 2005r. do 2018r. powoduje u odwołującej się całkowitą niezdolność do pracy.

W niniejszej sprawie konieczne jest ustalenie kiedy schorzenie w postaci schizofrenii paranoidalnej lekoopornej powstało u odwołującej się oraz jaki wpływ na jego powstanie miały inne zaburzenia sprawności organizmu ubezpieczonej z okresu dziecięcego tj. przed 31 sierpnia 1997r. Sąd Okręgowy tego zagadnienia zupełnie nie dostrzegł i nie poddał analizie pod tym kątem dowodów załączonych do akt sprawy. Należy zatem ponownie ocenić zasadność zgłoszonych przez odwołującą się wniosków dowodowych pod tym kątem.

Podkreślenia wymaga, że z przedstawionej dokumentacji lekarskiej, w tym wywiadów lekarskich wynika, że odwołująca się jako dziecko dorastała w niesprzyjającej prawidłowemu rozwojowi atmosferze. W dokumentacji załączonej do akt zawarte są informacje o tym, że od wczesnych lat dzieciństwa odwołująca się wychowywana była bez matki, która popełniła samobójstwo. Wobec odwołującej się stosowana była przemoc fizyczna, była wykorzystywana seksualnie, ostatecznie uciekła z domu rodzinnego w wieku 17 lat. Ojciec i brat odwołującej się chorują na schizofrenię. Te okoliczności mogą stanowić o związku między chorobą odwołującej się, której objawy nasiliły się do stopnia powodującego całkowitą niezdolność do pracy i konieczność hospitalizacji w 2005r., a naruszeniem sprawności organizmu w dzieciństwie wywołanym traumatycznymi przeżyciami, a nadto predyspozycjami genetycznymi. Sąd Okręgowy uchylił się od jakiegokolwiek analizy tego zagadnienia.

Należy zatem stwierdzić, że ograniczenie się przez Sąd Okręgowy jedynie do bezkrytycznego ustalenia, na podstawie opinii biegłego, daty powstania całkowitej niezdolności do pracy, w żadnym razie nie jest wystarczające dla rozstrzygnięcia sprawy o prawo do renty socjalnej. Nie jest bowiem wykluczone, a w przedmiotowej sprawie w dużym stopniu prawdopodobne, że całkowita niezdolność do pracy odwołującej się została spowodowana wcześniejszym naruszeniem sprawności organizmu. Tego zagadnienia Sąd Okręgowy nie dostrzegł i nie poddał żadnej analizie. Tymczasem gdyby okazało się, że naruszenie sprawności organizmu pozostaje w związku przyczynowym z całkowitą niezdolnością do pracy i powstało w okresach wymienionych w art. 4 ust. 1 pkt 1 ustawy, to ubezpieczona spełniłaby przesłanki ustawowe przyznania prawa do renty socjalnej. Wymaga to jednak stosownego rozpoznania.

Na tej podstawie należało uznać, że trafny okazał się zarzut naruszenia art. 4 ust. 1 ustawy. Natomiast ewentualne naruszenie, wskazanych w apelacji przepisów prawa procesowego, nie miało decydującego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego powyższe sprawa, że Sąd Okręgowy podjął rozstrzygnięcie bez poczynienia stanowczych i jednoznacznych ustaleń w zakresie okoliczności faktycznych zgłoszonych przez odwołującą się. W konsekwencji uznać należy, że wypełnione zostały przesłanki dające podstawę do stwierdzenia, że w sprawie doszło do nierozpoznania istoty sprawy. Nie jest istotą sprawy w przedmiotowym postępowaniu ustalenie czy odwołująca się jest całkowicie niezdolna do pracy, bo jest to niekwestionowane, sporne natomiast jest ustalenie kiedy powstało naruszenie sprawności organizmu skutkujące całkowitą niezdolnością i czy faktycznie taki związek przyczynowo – skutkowy pomiędzy tymi przesłankami istnieje. Sąd Okręgowy uchylił się od jednoznacznego wskazania daty naruszenia sprawności organizmu odwołującej się i jej znaczenia dla niespornej całkowitej niezdolności do pracy.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy dążyć winien do wyjaśnienia wszystkich okoliczności sprawy, w szczególności ustalenia daty naruszenia sprawności organizmu T. P. powodującej całkowitą niezdolność do pracy, za pomocą nowego dowodu z opinii biegłych z zakresu psychiatrii przy prawidłowo sformułowanej tezie dowodowej pozwalającej na określenie spełnienia przesłanek z art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej.

Sąd Okręgowy oceni przy tym, czy przed dopuszczeniem dowodu z opinii biegłego, nie będzie konieczne przeprowadzenie innych dowodów pozwalających na ustalenie zdarzeń, faktów, w tym warunków życia odwołującej się przed ukończeniem przez nią 18tego roku życia. W związku z powyższym Sąd ponownie oceni zasadność wniosków dowodowych zgłoszonych przez wnioskodawczynię. Dokonane przez Sąd ustalenia faktyczne winny być następnie poddane ocenie z punktu widzenia wiadomości specjalnych przez biegłego sądowego z dziedziny psychiatrii z uwzględnieniem obciążeń genetycznych wnioskodawczyni.

Sąd Okręgowy winien także poddać analizie i ocenić okoliczność, że lekarz orzecznik ZUS w orzeczeniu z 29 października 2013r. stwierdził, że T. P. jest całkowicie niezdolna do pracy do 31 października 2018r. oraz, że ta całkowita niezdolność do pracy pozostaje w związku z naruszeniem sprawności organizmu powstałym przed ukończeniem 18 roku życia. Zgłoszenie zarzutu wadliwości tego orzeczenia nie zostało poparte żadnymi merytorycznymi wskazaniem co do naruszeń, których przy wydaniu orzeczenia miał się dopuścić lekarz orzecznik, a komisja lekarska ZUS w orzeczeniu z 5 grudnia 2013r. nie uzasadniła tezy, że całkowita niezdolność do pracy T. P. powstała 24 października 2005r. i nie pozostaje w związku z naruszeniem sprawności organizmu powstałym przed ukończeniem 18 roku życia.

Niezależnie od powyższego - niejako na marginesie - Sąd Apelacyjny przypomina, że Sąd Okręgowy winien mieć także na uwadze, że niedopuszczalnym jest wyręczanie się biegłym w zakresie rozstrzygnięcia. Zadaniem biegłego nie jest bowiem ustalenie stanu faktycznego sprawy, lecz naświetlenie i umożliwienie wyjaśnienia przez sąd okoliczności z punktu widzenia posiadanych przez biegłego wiadomości specjalnych przy uwzględnieniu zebranego i udostępnionego mu materiału sprawy (por. m.in. wyrok Sadu Najwyższego z 19 grudnia 2006r., V CSK 360/06, nie publik.)

Wobec powyższego, uznając, że w niniejszej sprawie doszło do nierozpoznania istoty sprawy, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. orzekł o uchyleniu zaskarżonego wyroku i przekazaniu sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia w przedmiocie kosztów postępowania.